

A cigánysoron nincs közvilágítás, komor alkonyi sötétben hajtunk felfelé a Borsod megyei Lak legszélső utcájában február első napjaiban. Itt már a havat sem takarítják, az autó kerekei kipörögnek a jeges földúton. Egyforma, komfort nélküli, szürke házak, bentről halvány fény pislákol, gyertya vagy olcsó, húszas égő adhat csak ilyen kevés világosságot.

Ezen a környéken lakik Józsi, Márió, Ricsi és Tibi. Négy, alig tizenkét-tizenhárom éves cigány gyerek, akiket most azzal gyanúsítanak, hogy január 23-án súlyosan bántalmaztak egy egyedül élő, nyolcvanegy éves asszonyt, akit másnap holtan találtak a házában. A fiúk állítólag már hetek óta szórakoztak azzal, hogy átugráltak kerítéseken, lekapcsolták a házak külső falán lévő villanyórákat, megvárták, amint mérgelődve, szitkozódva botorkálnak ki vaksötétben a bentlakók, majd gyorsan elszeleltek.

A nyomozás eddigi adatai szerint azonban azon a januári napon a csínytevés erőszakba torkollott: az idős asszony az ajtón kijőve kérdőre vonta a fiúkat, ők pedig – legalábbis a rendőrség feltételezése szerint – emiatt nekimentek, ütlegelték, majd magára hagyták. Az elhunyt asszonyra másnap a szomszédai találták rá, közülük előző éjszaka állítólag senki nem hallott semmit. A lakásban dulakodásra, kutatásra, rablásra utaló nyomokat nem találtak a rendőrök. A négy fiút ideiglenesen egy miskolci gyermekotthonban helyezték el.

Az idős asszonyt mindenki szerette a faluban, azt mondják a helyiek, nem voltak ellenségei. – Ica néni nyolcvanegy éves kora ellenére teli volt energiával, szinte mindennap lehetett őt látni a faluban, hol boltba, hol templomba ment, de olyan is akadt, hogy busszal átugrott Edelénybe szombatonként piacra – mondja az egyik szomszédja. Kiderült: a fia, akivel korábban egy fedél alatt élt, hat évvel ezelőtt meghalt, onnantól kezdve a néni egyedül vitte a háztartást, tartotta rendben a házat, a kertet. Mások arról mesélnek, hogy az asszony időnként a helyi romáknak is adott alkalmi munkát, fát vágtak vagy gyümölcsöt szedtek. Arról, hogy esetleg gyerekek is dolgoztak volna nála, vagy ismerte a feltételezett támadóit, senki nem tud.

– Az én Józsi fiam azon a hétvégén nem is volt itthon, majdnem minden szombaton átmegy

Edelénybe a nagyapjáékhoz, akik ott laknak a pinkei városrészben – meséli az egyik feltételezett elkövető édesanyja, Bartus Ilona. Egy homályos kis szobában beszélgetünk, a bejáratot rendes ajtó helyett pokróc takarja. Csak ebben az egy helyiségben van fűtés, a rossz sparhelt ontja magából a füstöt. Az anya azt mondja, az autóbusz sofőrje bizonyára emlékezne a fiára, aki január 22-én, szombaton reggel száztizenöt forintért megváltotta a menetjegyet Lak és Edelény között. Józsit másnap, vasárnap este a nagyapjáék vitték haza, az anya szavai szerint az estét már otthon töltötte. Ugyanezt állítja Márióról az őt nevelő nagymamája, Lázi Lajosné. – Az biztos, hogy a gyerekek kapcsolgatták a villanyokat, de sose mentek a cigánysoron túlra, itt szórakoztak az utcában. Ők nem lehettek lca néni gyilkosai, azokat máshol kell keresni! Azt mondják, a rendőrök találtak ott egy negyvenhármast cipőnyomot, a mi gyerekeink meg legfeljebb harmincnyolcast hordanak – érvel.

– A négy fiú a rendőrség szerint beismerte, hogy jártak a háznál – vetem közbe.

– Egy tizenkét éves gyerek bármit bevall, ha egy felnőtt keményebben rámondul, tudja azt maga jól – mondja. – Amióta bent vannak az intézetben, csak telefonon tudunk velük beszélni, nem értik, miért vannak ott és miért nem jöhetnek haza. Az igaz, hogy rendesen bánnak velük, az egyik itteni tanár nénijük még házi feladatot is vitt be nekik, hogy ne maradjanak le a tanulásban.

A négy fiú közül ketten úgynevezett „eltérő” osztályba járnak, enyhe fokban értelmi fogyatékosok, ezért speciális nevelést igényelnek. A laki körzeti általános és szakiskolába kétszáznegyven gyerek jár, a környékről, Selyebről, Hegymegről, Damakról és Felsővadászból is jönnek ide diákok. Bukovenszki István igazgató azt mondja, a négy fiú viselkedésében semmilyen kirívót nem fedeztek fel a nevelők, nem voltak agresszívek vagy nehezen kezelhetők, s addig nem is ítélik őket felettük, amíg ki nem derül, bűnösök vagy ártatlanok. – Egyelőre elég sok a „ha” ebben a történetben, és csodálkozom, amiért sokan már most tényként kezelik, hogy ezek a gyerekek voltak a tettesek – mondja. A diákok is nehezen dolgozzák fel a történeteket, ezért nemrégiben az iskolát felügyelő rendőrt meghívták, beszélgessen el velük arról, hogy a tettek milyen következményekkel járhatnak, kit és miért lehet büntetni.

A lakiak közül többen is azt mondják, nem lehet csodálkozni, ha a gyerekek nem tudnak magukkal mit kezdeni, hisz ők csupán „hozzáfásultak” a környezetükhöz.

– Nézze, én itt nőttem fel, láttam, ahogyan a mostani gyerekeknek a nagyapjuk még dolgozni megy, s egy családból legalább egy embernek mindig volt munkája – mondja Bukovenszki István. Volt, aki Edelénybe vagy Miskolcra vagy épp Sajóbáonyba járt át különféle ipari üzemekbe; akinek meg nem volt szakmája, az állattenyésztői vagy növénytermesztői munkát kapott a laki vagy a tomori térségben. Aztán a rendszerváltás óta évről évre koptak el a munkalehetőségek, egészen addig, hogy mára a falu lakóinak nagy része állástalan.

– Nehéz felrázni, jóra nevelni egy gyereket, akinek otthon a szülei folyamatosan feszültek a pénzhiány, a nincstelenség, az éhezés miatt. Lakon ráadásul még az a megnyugtató érzése sem lehet egy gyereknek, hogy ha iskolába megy, legalább egy tál meleg ételt kap. A laki iskolában ugyanis nincs konyha, nem főznek, és máshonnan sem hordják az ételt. Ez a

szomorú helyzet talán jövőre megoldódik, mert az önkormányzat kétszázmillió forintot nyert el az óvoda bővítésére, ahol már kialakíthatnak egy konyhát. Ám ha ételt kapnak is, biztos megélhetést nyújtó szakmájuk szinte biztosan nem lesz az innen kikerülő gyerekeknek. A szakiskolában gyümölcstermesztői bizonyítványt kapnak a kezükbe.

Azért ezt, mert a környéken ez az ágazat maradt egyedül talpon. – Pesti bankárnak, hajdani téeszvezetőnek vannak itt hatalmas ültetvényei, odajárnak az emberek tavasztól őszig dolgozni, ez az egyetlen lehetőségük a megélhetésre – mondják a lakiak. Csakhogy az idénymunkáért kapott pénz nagyon kevés, abból legfeljebb vegetálni lehet, a téli hónapokra végképp elfogynak a tartalékok.

S hogy van-e mégis sikertörténet, van-e olyan laki gyerek, aki kitört ebből a béklyóból? Az igazgató szerint akadt több olyan nehéz sorsú diákjuk, aki gimnáziumot végzett, s később egyetemre járt, ám közülük senki nem tért vissza, a nagyvárosokban boldogulnak, ahogy tudnak. Épp ezért jó példaként sem tudnak szolgálni az itt maradóknak, hiszen messze vannak, sikerük megfoghatatlan, történetük pedig inkább legenda, mint kézzelfogható valóság a lakiak számára.

– Le kell valahogyan kötni a gyerekeket, mert a semmittevés a legnagyobb ellenségük – ezt már Garai Bertalan, a falu tavaly megválasztott fideszes polgármestere mondja. Ő is laki születésű, Edelényből jár ide, korábban a Volánnál dolgozott. Hogy miként képzei a gyerekek lekötését, arra egyelőre csak tervei vannak. Például az, hogy a helyi iskolában nemcsak „fiús” szakmát, vagyis növény- és gyümölcstermesztést kellene tanítani, hanem a lányok számára is vonzóvá kellene tenni az intézményt fodrász- vagy kozmetikusképzéssel. Amikor felvetem, hogy egy ilyen településen, ahol segélyből élnek az emberek, kinek van szüksége fodrászra meg kozmetikusra, széttárja a kezét.

– Márpedig valamit tenni kellene – mondja némi bizonytalansággal a hangjában. Másik ötletként azt hozza fel, hogy az önkormányzat szeretné megvásárolni a gyümölcsültetvények egy részét, s ők adnának munkát az embereknek, talán valamivel magasabb bérért, mint amennyit most egy-egy vállalkozó fizet. – De az is lehet, hogy biogazdálkodást folytatnak majd – teszi hozzá. A falut azonban egyelőre gúzsba köti az a hetvenmillió forintos hiány, amennyit az előző önkormányzat hagyott örökölni. Hogy ilyen teherrel elindulhatnak-e majd bármilyen pályázaton, az mindenesetre kétséges.

Az elfásult, elszegényedett Lak ideális helyszínül szolgált a Jobbik számára, hogy több hónapos szunnyadás után itt szítsák fel újra a parazsat a „cigánybűnözés” ellen. Vona Gábor pártelnök hívei előtt arról beszélt, hogy csökkenteni kell a cigányság népszaporulatát, másképpen, szavai szerint, hamarosan előállhat az a helyzet, hogy hárommillió kisnyugdíjast hárommillió cigánynak kellene eltartania. Szerinte csak annak kell segítyt adni, aki dolgozik, a cigány gyerekeket pedig el kell szakítani a családtól, és bentlakásos iskolába kell küldeni őket, mert csak itt tudják megtanulni, hogyan kell rendesen viselkedni s beilleszkedni a társadalomba. Többen azt

követelték, hogy vigyék le a büntethetőség határát tízéves korig, sőt volt, aki azt kiáltozta: már a hatéves gyereket is börtönbe lehessen csukni, akkor lesz rend az országban!

A tüntetés helyszínétől, a laki művelődési ház előtti útszakasztól messzire hallatszott a félezres tömeg ütemes „Fegyverbe! Fegyverbe!” kiáltása. A demonstráció érdekes pillanata volt, amikor az egyik fotós egy mámorosan üvöltő, láthatóan ittas, bő gatyás tüntetőt akart megörökíteni, ám az egyik szervező ezt megakadályozta, mondván: legyen belátással, nem szabad visszaélni mások kiszolgáltatott helyzetével. Beszédes volt az is, hogy a tömegben alig akadt helyi lakos, Kazincbarcikáról, Edelényből, Miskolcra, Karcagra, Budapestre érkeztek a legtöbben. A laki romák riadtan húzódtak vissza pislákoló fényű otthonaikba, senki nem mert kimenni az utcára, csak abban bízhattak, hogy a helyszín biztosítására kirendelt, sűrűn járőröző rendőrök szükség esetén megvédik őket.

A tüntetés óta eltelt egy hét, a laki cigánysoron már elolvadt a hó, most a sáros latyakba süllyed bele, aki arra jár. A négy fiú e cikk írásakor még az ideiglenes elhelyezésükre kijelölt miskolci gyermekotthonban tartózkodott, a szülőkől úgy tudjuk, a hét végén talán hazaengedik őket. Hogy mi lesz a sorsuk, arról Gaskó Bertalan, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság sajtófőnöke annyit mondott: mivel mindannyian tizennégy éven aluliak, ez kizárja a büntethetőségüket akkor is, ha bebizonyosodik, hogy ők voltak a tettesek.

Ez azonban nem jelentené azt, hogy valamiképpen ne vonnák felelősségre őket. A legenyhébb büntetésük az lehet, hogy a családban maradnak, de védelembe veszik őket, s további nevelésüket a helyi jegyző irányításával fokozottan felügyelik. Előfordulhat, hogy ideiglenesen nevelőszülőkhöz vagy átmeneti otthonba kerülnek, de elképzelhető az is, hogy a szülők felügyeleti joga megszűnik, s akkor végleg kikerülhetnek a családból. Legsúlyosabb büntetésként pedig akár olyan speciális gyermekintézményben is elhelyezhetik őket, ahol már személyes szabadságukat is korlátozzák. A laki iskolában mindenesetre visszavárják a gyerekeket. Kettejüket a normál, a másik kettőt pedig az „eltérő” osztályba.

(Forrás: Népszabadság/ Doros Judit/ Laki szorító)